

Oud-Turnhout, Arselt

Archeologienota: Programma van maatregelen.

Rapport Nr. 1548

Titel

Archeologienota Oud-Turnhout, Arsel: Programma van maatregelen

Auteur(s)

Martijn Jacobs, Bart Van Eyck & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2024-152

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2024D151

Plaats en datum

Beerse, 19/04/2024

INHOUD

Inhoud.....	2
1 Administratieve gegevens	3
1 Gemotiveerd advies	4
1.1 Aanleiding vooronderzoek	4
1.2 Resultaten vooronderzoek.....	4
1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek.....	4
2 Programma van maatregelen	6
3 bibliografie	8

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2024-152
Projectcode Onroerend Erfgoed		2024D151
Locatie	Provincie	Antwerpen
	Gemeente	Oud Turnhout
	Straat	Arselt
Kadastrale gegevens	Gemeente	Oud Turnhout
	Afdeling	3
	Sectie	G
	Percelen	316C, 320A, 321A, 367B, 374A, 393A, 470C, 472A, 500B, 500C
Coördinaten	Noordoost	X: 197490 Y: 221778
	Noordwest	X: 196886 Y: 221502
	Zuidoost	X: 197003 Y: 220905
	Zuidwest	X: 196678 Y: 220945
Oppervlakte plangebied		Ca. 249444m ²
Oppervlakte bodemingreep		Ca. 27817m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 – Jeroen Verrijckt

1 GEMOTIVEERD ADVIES

1.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het bureauonderzoek vormt de geplande tijdelijke transportweg over landbouwgrond langsheen de Arsell, Oud-Turnhout voor het transport van windturbineonderdelen. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

1.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het niet mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Oud-Turnhout. De oudste vermelding van Oud-Turnhout stamt uit 1333. Op dit moment is er sprake van “Vetus Turnoltum”. In 1395 werd in Oud-Turnhout een priorij van Augustijner Kanunniken gesticht (priorij van Corsendonck). Tevens bevond er in Oud-Turnhout zich een laathof van de hospitaalridders van de Commanderie van Ter Braecke/Chantraine. Op basis van het historisch kaartmateriaal kon bepaald worden dat het plangebied lange tijd fungeerde als landbouwgrond. Het plangebied bleef daarmee eveneens lange tijd onbebouwd bleef.

Het plangebied zelf is gelegen op 22,8m tot 24,3m + TAW. Daarmee ligt het plangebied eerder ten midden en onder aan de flank die afhelt richting de vallei van de Wamp. De noordelijke zijde van perceel 500C toont enkele opvallende verhogingen, deze zijn waarschijnlijk gerelateerd aan de voormalige functie van het terrein als grondopslag. Perceel 472A in het westen van het plangebied is hoger gelegen dan de omringende delen van het plangebied. Het zuidelijke deel binnen het plangebied is lager gelegen dan het noordelijk deel en wordt doorsneden door de beek de Wamp. Rondom deze beek de Wamp liggen binnen het plangebied natte gronden op lemig zand zonder en met profielontwikkeling. Ten noorden en ten zuiden van deze zeer natte gronden liggen verschillende types zandgronden die variëren van matig nat tot droog (Zdm, Zcm, Zbm, Zdg). Een van deze bodemtypes, Zcm, heeft een plaggendek wat het archeologische niveau goed kan bewaren. Gelet op de landschappelijke ligging van het plangebied op de gradiëntzone van de Wamp, is er een hoge verwachting voor steentijdartefactensites aanwezig.

De ruime omgeving rondom het plangebied kent weinig archeologische vondstlocaties. Binnen een straal van 3km werden slechts drie items opgenomen in de Centraal Archeologische Inventaris. Het gaat hierbij om een kling uit Wommersomkwartsiet die werd gevonden tijdens een veldkartering, mogelijke resten van een middeleeuwse molte en de resten van een Amerikaans transportvliegtuig dat is neergestort op het einde van de Tweede Wereldoorlog. Deze CAI-locaties houden echter weinig verband met de archeologie binnen het plangebied. Bij een proefsleuvenonderzoek binnen de contouren van het plangebied werd een kleine zone van circa 120m² waarbij paalkuilen met een onduidelijk verband werden aangetroffen. Het was echter niet mogelijk om deze paalkuilen om deze te dateren omwille van het gebrek aan vondstmateriaal. Verder werd kon binnen het merendeel van de desbetreffende percelen een AC-bodemprofiel worden aangesneden. Het archeologisch niveau, zijnde de top van de C-horizont, situeert zich op minimaal 60 cm beneden het maaiveld.

De opdrachtgever plant de aanleg van een tijdelijke werfweg en twee tijdelijke stockagezones voor onderdelen voor de constructie van twee windturbines. Hiertoe dient 10cm teelaarde te worden worden afgegraven, waarna geotextiel aangebracht wordt en 40cm steenpuin zal worden gestort. Bij het proefsleuvenonderzoek dat binnen de contouren van het plangebied werd uitgevoerd werd bepaald dat het archeologische niveau zich op minstens 0,60m onder de bodemingreep bevindt. Wanneer rekening wordt gehouden met de 10cm verwijderde aarde en een extra buffer van 30cm voor compressie, betekent dit dat het potentiële archeologische niveau niet zal worden beschadigd. Aanwezige archeologische sporen kunnen dus **in situ** bewaard blijven, het is daarom niet nodig om vervolgonderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

Op basis van bovenstaande gegevens is er een hoge verwachting voor steentijdarcheologie. Verder is er een matige tot hoge verwachting voor sites vanaf de IJzertijd. Echter, aangezien de werkzaamheden geen negatieve impact zullen hebben op het archeologisch niveau kunnen eventuele archeologische waarden **in situ** bewaard blijven. Met die reden adviseert J. Verrijckt Archeologie en Advies dan ook een vrijgave van het gehele plangebied.

Op basis van bovenstaande archeologische verwachting kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

De resultaten uit deze bureaustudie hebben uitgewezen dat het plangebied daadwerkelijk een archeologisch potentieel kent. Echter hebben de resultaten uit deze bureaustudie eveneens uitgewezen dat de geplande werkzaamheden geen negatieve impact zullen hebben op het aanwezige archeologische niveau.

De geplande werkzaamheden omvatten de aanleg van een **tijdelijke werfweg en tijdelijke stockagezones** t.b.v. de bouw van twee reeds vergunde windturbines. Voor de realisatie van deze tijdelijke verharding op landbouwgrond, wordt de bovenste 10 cm van de teelaarde afgegraven, waarna een geotextiel wordt aangebracht. Bovenop deze geotextiel komt ca. 40 cm steenpuin te liggen. Na de werkzaamheden wordt de tijdelijke verharding verwijderd en wordt de werfzone opnieuw opgenomen in het landbouwareaal.

Binnen het plangebied vond reeds een proefsleuvenonderzoek plaats. Uit dit proefsleuvenonderzoek is gebleken dat binnen het merendeel van het desbetreffende plangebied een AC-bodemprofiel aanwezig is. Het archeologisch niveau (zijnde de C-horizont) situeert zich op ca. 60 cm beneden het maaiveld. De geplande werkzaamheden rijken maximaal 10 cm diep (gemeten vanaf het maaiveld). Er blijft daarmee een minimale buffer behouden van 50 cm tot het archeologisch niveau. **Hierdoor kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden **in situ** bewaard blijven, waardoor verder archeologisch onderzoek niet noodzakelijk wordt geacht.**

1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat de geplande werkzaamheden, zijnde de aanleg van een tijdelijke werfweg en opslagzone, geen impact zullen hebben op het aanwezige archeologische niveau.

Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft, of;
2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;
3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;
4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

De resultaten uit de bureaustudie hebben uitgewezen dat het plangebied een zeker archeologisch potentieel kent. De geplande werkzaamheden betreffen de aanleg van een **tijdelijke werfweg en tijdelijke stockagezone** t.b.v. de bouw van twee reeds vergunde windturbines. Voor de realisatie van deze tijdelijke verharding op landbouwgrond, wordt de bovenste 10 cm van de teelaarde afgegraven, waarna een geotextiel wordt aangebracht. Bovenop deze geotextiel komt ca. 40 cm steenpuin te liggen. Na de werkzaamheden wordt de tijdelijke verharding verwijderd en wordt de werfzone opnieuw opgenomen in het landbouwareaal.

Binnen het plangebied vond reeds een proefsleuvenonderzoek plaats. Uit dit proefsleuvenonderzoek is gebleken dat binnen het merendeel van het desbetreffende plangebied een AC-bodemprofiel aanwezig is. Het archeologisch niveau (zijnde de C-horizont) situeert zich op ca. 60 cm beneden het maaiveld. De geplande werkzaamheden rijken maximaal 10 cm diep (gemeten vanaf het maaiveld). Er blijft daarmee een minimale buffer behouden van 50 cm tot het archeologisch niveau. Hierdoor kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden in situ bewaard blijven.

Op basis van bovenstaande argumentatie word een advies gegeven om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

Hierbij rekening houdend dat de geplande werken deze diepte niet zullen bereiken, adviseert J. Verrijckt bvba om het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkelingen.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is de mogelijkheid tot de in situ bewaring van eventuele archeologische waarden binnen het plangebied vanwege het ontbreken van diepgaand bodemverstoringen bij de realisatie van de **tijdelijke werfweg en opslagzone**. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden blijft er voldoende buffer bestaan tussen de

geplande werkzaamheden en het onderliggende archeologische niveau. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site: Nee. Echter werden tijdens het proefsleuvenonderzoek binnen het noordoostelijke deel van het plangebied echter wel enkele paalkuilen aangetroffen. Echter konden deze vanwege het gebrek aan vondstmateriaal niet gedateerd worden. Aangezien deze paalkuilen zich binnen een kleine hoek van het plangebied bevonden (ca. <120 m²) bevonden, werd kosten-baten gewijs besloten om het desbetreffende deel (waar intussen enkele varkensstallen werden gerealiseerd) vrij te geven. Over het overige (tevens merendeel) van het plangebied is er geen weet van eventuele aan- of afwezigheid van een archeologische site.
- Site aanwezig: Nee, er zijn geen aanwijzingen voor de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Dit echter met uitzondering van een kleine zone binnen het noordoostelijke deel van het plangebied, waarbij bij eerder archeologisch onderzoek (in de vorm van een proefsleuvenonderzoek) enkele paalkuilen werden aangetroffen. Aangezien deze paalkuilen zich binnen een kleine hoek van het plangebied bevonden (ca. <120 m²) bevonden, werd kosten-baten gewijs besloten om het desbetreffende deel (waar intussen enkele varkensstallen werden gerealiseerd) vrij te geven. Over het overige (tevens merendeel) van het plangebied is er geen weet van eventuele aan- of afwezigheid van een archeologische site.

Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid project: De resultaten uit de bureaustudie hebben uitgewezen dat het plangebied een zeker archeologisch potentieel kent. De geplande werkzaamheden betreffen de aanleg van een **tijdelijke werfweg en tijdelijke stockagezone** i.b.v. de bouw van twee reeds vergunde windturbines. Voor de realisatie van deze tijdelijke verharding op landbouwgrond, wordt de bovenste 10 cm van de teelaarde afgegraven, waarna een geotextiel wordt aangebracht. Bovenop deze geotextiel komt ca. 40 cm steenpuin te liggen. Na de werkzaamheden wordt de tijdelijke verharding verwijderd en wordt de werfzone opnieuw opgenomen in het landbouwareaal.

Binnen het plangebied vond reeds een proefsleuvenonderzoek plaats. Uit dit proefsleuvenonderzoek is gebleken dat binnen het merendeel van het desbetreffende plangebied een AC-bodemprofiel aanwezig is. Het archeologisch niveau (zijnde de C-horizont) situeert zich op ca. 60 cm beneden het maaiveld. De geplande werkzaamheden rijken maximaal 10 cm diep (gemeten vanaf het maaiveld). Er blijft daarmee een minimale buffer behouden van 50 cm tot het archeologisch niveau. Hierdoor kunnen eventueel aanwezige archeologische waarden in situ bewaard blijven.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

3 BIBLIOGRAFIE

- BORSBOOM, A. & VERHAGEN, P. 2012. *KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek* (IVO-P). SIKB
- HANCA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., & ERWYNCK, A. 2016. Archeologische vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 48.
- TOL, A. J., VERHAGEN, P. & VERBRUGGEN, M. 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*, KNA-leidraden, Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, Gouda.
- VAN GILS, M. & DE BIE, M. 2006. Steentijd in de Kempen. Prospectie, kartering en waardering van het laat-paleolithische en mesolithische erfgoed. In: COUSSERIER, K., MEYLEMANS, E. & IN 'T VEN, I. (red.), *CAI-II. Thematisch inventarisatie- en evaluatieonderzoek*. VIOE Rapporten 2, Brussel, 7-16.
- VAN GILS, M. & MEYLEMANS, E. 2019. *Prospecteren naar steentijd artefactensites – versie 1*, agentschap Onroerend Erfgoed.
- Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.